

A Sociological Inquiry into the Pretense of Haram Acts in Women in the Form of Islamic Jurisprudence and Criminology Teachings with Emphasis on Police Missions

جستاری جامعه‌شناختی بر تظاهر به عمل حرام در بانوان در قالب آموزه‌های فقهی و جرم‌شناسی اسلامی با تأکید بر مأموریت‌های پلیسی

Sayed Mohammadreza Mousavifard
Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran (Corresponding Author)

سید محمدرضا موسوی فرد
استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران (نویسنده مسئول)
mousavifard136394@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-8735-9363>

Hamidreza Norozian
PhD Student in Public Law, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran

حمیدرضا نوروزیان
دانشجوی دکتری حقوق عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران
h.norozian1366@gmail.com

Fatemeh Sadat Ziauddinpour
Undergraduate student, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran

فاطمه السادات ضیال‌الدین پور
دانشجوی کارشناسی حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران
fatemeziaedinpour@yahoo.com

Maryam Portahmasb Picha
Undergraduate student, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran

مریم پورطهماسب پیچا
دانشجوی کارشناسی حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران
maryam.poortahmasb@gmail.com

Fatemeh Haratian
Undergraduate student, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran

فاطمه هراتیان
دانشجوی کارشناسی حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران
haratianfateme669@gmail.com

Abstract
According to Islamic and jurisprudential teachings, observing the Islamic hijab is one of the main components and at the same time emphasizes the religion of Islam. Hence, contrary to the erroneous image of religion that has been formed in some minds, preserving the dignity of individuals such as women without hijab, which is the subject of the present discussion, is also one of the issues that have been examined by religion. This category should be dealt with appropriately. It seems that the mere disciplinary action against these actions, despite the fact that they are criminal, not only does not work, but also has the opposite effect, which makes it be seen as a reciprocal threat. In this article, with a descriptive-analytical approach using library and documentary methods, we seek to answer the question that we are; Is it basically possible, based on Islamic teachings, in the form of prevention approaches from the perspective of Islamic criminology, to modify police missions and turn the reciprocal threat of women's indecency into an opportunity? It seems that the answer is yes. Solar pay serious attention.

Keywords: Jurisprudence, Islamic Teachings, Bad Hijab, Police, Islamic Criminology.

چکیده
بر اساس آموزه‌های فقهی و اسلامی رعایت حجاب اسلامی به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی و در عین مورد تأکید دین اسلام است. از این رو برخلاف تصویر نادرستی که از دین در برخی از اذهان شکل گرفته است حفظ کرامت افراد همانند بانوان بی حجاب که موضوع بحث حاضر است نیز از جمله اموری است که مورد مذاقه دین قرار گرفته است که حکومت اسلامی باید به عنوان یک آسیب اجتماعی با این مقوله برخورد مناسب نماید. به نظر می‌رسد صرف برخوردهای انتظامی معمول با این اقدامات علیرغم این که مجرمانه است نه تنها کارگر نیست، بلکه نتیجه معکوس نیز به بار دارد، باعث می‌شود به عنوان یک تهدید متقابل به دین قضیه نگریسته شود. در این مقاله با رویکردی توصیفی-تحلیلی به روش کتابخانه‌ای و اسنادی در پی پاسخ بدین سؤال هستیم که هستیم؛ آیا اساساً ممکن است بر اساس آموزه‌های اسلامی در قالب رویکردهای پیشگیری از منظر جرم‌شناسی اسلامی با اصلاح مأموریت‌های پلیسی تهدید متقابل بدجایی بانوان را به فرصت تبدیل کنیم؟ به نظر می‌رسد پاسخ مثبت است، باید تأکید نمود اقدامات حاکمیت در رویکردهای پلیس ضمن گذر سطحی در برخورد پلیسی جرم تظاهر به عمل حرام در مصداق بدجایی به نوعی رویکردهای کرامت محور فقهی و جرم‌شناسی اسلامی را در قالب پیشگیری از جرم را مورد آغاز قرن پانزدهم هجری شمسی توجه جدی قرار دهد.

واژگان کلیدی: فقه، آموزه‌های اسلامی، بدجایی، پلیس، جرم‌شناسی اسلامی.

Received: 2022/04/10 - Review: 2022/05/26 - Accepted: 2022/07/20

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۴/۱۰ - بازبینی مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۲۶ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۲۰

ارجاع:

موسوی فرد، سید محمدرضا؛ نوروزیان، حمیدرضا؛ ضیال‌الدین پور، فاطمه السادات؛ پورطهماسب پیچا، مریم؛ هراتیان، فاطمه؛ (۱۴۰۱)، جستاری جامعه‌شناختی بر تظاهر به عمل حرام در بانوان در قالب آموزه‌های فقهی و جرم‌شناسی اسلامی با تأکید بر مأموریت‌های پلیسی، تمدن حقوقی، شماره ۱۱.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s) , with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) , which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

دو مقوله حجاب و امنیت اجتماعی دو مفهوم کلیدی و راهبردی در جوامع اسلامی که در آن حجاب بر اساس قوانین کیفری رعایت اش واجب است و حتی نقض آن نیز به نوعی جرم‌انگاری شده است. یکی از کارکردهای مهم حجاب در حوزه اجتماعی است زیرا توجه به این مهم انسان را از معاشرت‌های بی‌بندوبار محفوظ می‌دارد و بر تحکیم نظام خانواده افزوده و از انحلال کانون محکم زناشویی جلوگیری و امنیت اجتماعی را فراهم می‌کند. بانوان در جوامع اسلامی باید منزلت خود را با توجه به چهارچوب وظایف خود در بخش حجاب و عفاف، اخلاق و رفتار مناسب حفظ کنند تا سلامت فردی و اجتماعی^۱ در جامعه اسلامی ایران که دارای ارزش‌های دینی و ملی است ارتقا یابد. حتی روی دیگر سکه این است اگر حتی بخواهیم از بعد مشرب فکری ایدئولوژیک نیز به قضیه نگاه نکنیم و صرفاً به اصطلاح از دیدگاه حقوقی^۲ صرف و مدرن نیز به قضیه نگاه شود چون عدم رعایت حجاب در قانون در قالب تظاهر به عمل حرام جرم‌انگاری^۳ شده است، باید به نوعی قانون‌گرا باشیم و به قوانین پایبندی داشته باشیم. حال در جامعه با پدیده‌ای به نام بانوان بی‌حجاب و بدحجاب روبرو می‌شویم که قانون‌گریزی نیز محسوب می‌شود.

- 1- Individual and Social Health
- 2- Legal Perspective
- 3- Criminalization

با توجه به جدیدترین متدهای جرم‌شناختی صرف نگاه کیفرمحور^۴ و پلیس محور در برخورد با این پدیده نه تنها جواب نداده است بلکه باعث نوعی تهدید اجتماعی برای برخی از شهروندان جامعه شده است. در این پژوهش در پی پاسخ بدین سؤال هستیم آیا اساساً ممکن است بر اساس آموزه‌های اسلامی در قالب رویکردهای پیشگیری^۵ از منظر جرم‌شناسی اسلامی با اصلاح مأموریت‌های پلیسی تهدید متقابل بدحجابی بانوان را به فرصت تبدیل کنیم؟ پاسخ مثبت است با توجه به انگاره‌های پیشگیرانه جرم‌شناسی اسلامی در باب رأفت اسلامی امکان‌پذیر خواهد بود که با روش توصیفی-تحلیلی استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای در پی تبیین آن خواهیم بود.

۱- مبانی نظری پژوهشی

راه‌های پیشگیری از جرم یا گناه در نظام کیفری اسلام با سایر نظامات کیفری غیراسلامی یکسان نیست. به دلیل این که از منظر جرم‌شناسی اسلامی برای حفظ نظام توحیدی و پاسداری از ارزش‌های حاکم بر جامعه اسلامی و بسط عدالت و امنیت اجتماعی^۶، شیوه‌های خاصی به کار گرفته می‌شود تا انسان را از قرار گرفتن در معرض جرم و گناه باز دارد (موسوی فرد و همکاران، ۱۳۹۷). در نظام حقوقی اسلام، برای پیشگیری از جرم و گناه تدابیر خاصی اندیشیده شده است و شارع مقدس برای اجرای آن‌ها، راه‌های مختلفی را مقرر داشته است (ولیدی، ۱۳۸۴، ۴). دقت نظر در ظرفیت‌های پیشگیری از وقوع جرم در آموزه‌های اسلامی، به خوبی نشان می‌دهد که در نظام و آئین اسلامی، راهکارها و جلوه‌های خاصی در زمینه پیشگیری از وقوع جرم^۷ وجود دارد. چرا که در کلیه این آموزه‌های دینی، ویژگی‌های چهارگانه‌ای (گسن، ۱۳۷۸، ۹) مدنظر جرم‌شناسان است. پیشگیری از جرم در نگاه اول به معنی «پیش‌دستی کردن، پیشی گرفتن و به جلوی چیزی رفتن» و در نگاه دوم به معنی «آگاه کردن، خبر چیزی را دادن و هشدار دادن» می‌باشد. محقق کردن اندیشه مجرمانه را نداشته باشند بنابراین این اقدامات گاهی جنبه کنش یا پیشین یا جنبه واکنش یا پسین دارند (موسوی فرد و طحان، ۱۳۹۸، ۲۰).

پیشگیری از جرم و گناه در اسلام همواره به عنوان یکی از رویکردهای اصلی دین مورد توجه شارع مقدس بوده است و به صورت خاصه در این جا هدف ما گناهی است که جرم‌انگاری شده است، این

4- Punishment Axis

5- Prevention Approaches

6- Expansion of Justice and Social Security

7- Crime Prevention

تفکیک نیز در نوع گناهان به خاطر عدم اختلاط مباحث جرم‌شناسی اسلامی با دیگر علوم اسلامی و عرفی همانند علم اخلاق و امثالهم می‌باشد، چرا که حوزه جرم‌شناسی اسلامی همان طوری که قبلاً در آثار مربوط به آن تشریح شده است؛ صرفاً گناهان جرم‌انگاری شده و علل و عوامل دخیل در آن را در حوزه مباحث نظری خود از منظر آموزه‌های دینی و اسلامی دربرمی‌گیرد. در برخی از مباحث حوزه‌های تخصصی مانند پیشگیری در جرم‌شناسی اسلامی^۸ باید گریزی به مباحث حوزه علم اخلاق^۹ خصوصاً در قبل از ارتکاب به گناهان جرم‌انگاری شده از بعد اخلاق فردی و اجتماعی زد اما این گریز نباید طوری باشد که موجب اختلاط شود. اما در خصوص ارتباط آن با بحث باید گفت: رویکردهای پیشگیرانه جرم‌شناسی اسلامی^{۱۰} و جایگزینی پیشگیری کنشی^{۱۱} و فعال آموزه‌های پیشگیرانه جرم‌شناسی اسلامی و گذر از مدل پیشگیری واکنشی انتظامی می‌تواند به عنوان یکی از راهکارهای علمی جرم‌شناسی اسلامی برای کارایی بیشتر طرح حوزه امنیت اجتماعی با توجه به عدم موفقیت در قالب تهدید اجتماعی باشد.

۲- چستی و مصداق جرم تظاهر به عمل حرام در بانوان

منظور از حجاب، همان پوشش اسلامی به معنای پوشاندن تمامی بدن و برجستگی‌های آن به جز گردی صورت و دست‌ها از میچ به پایین، توأم با رفتار و گفتاری است که منجر به خودنمایی و جلب نظر نامحرم نگردد. بدپوششی به معنای نداشتن پوشش متناسب با استانداردهای متعارف عرف عام و الگوی برگرفته از فقه اسلامی است. از این رو، پوشیدن لباس‌های تنگ، بدن‌نما، تحریک‌کننده و بدشکل، پوشیده نبودن برخی مواضع نیازمند پوشش، آرایش نامناسب و نداشتن وقار لازم در اجتماع را می‌توان در مقوله بدپوششی گنجانده. از منظر آسیب‌شناختی؛ بدپوششی از مصداق‌های انحراف و کجروی، رفتاری ناسازگار با هنجارها و انتظارهای جامعه، خلاف فرهنگ جاری و قانون‌مندی‌ها و انتظارهای مطلوب جامعه و موجب تنش‌ها و تضادهایی است که به نگرش‌های سرزنش‌آمیز می‌انجامد و واکنش‌هایی نظیر مجازات، طرد و انزوا را به همراه دارد. از منظر حقوقی نیز، ناهمسویی یا مخالفت با هنجارهای قانونی معتبر جامعه، جرم و سزاوار مجازات‌های متناسب خواهد بود. از این رو، بی‌حجابی به اعتبار نقض هنجارهای اجتماعی، کجروی و انحراف و به اعتبار ناهمسویی و تخلف از قوانین نظام جزایی اسلام، در برخی نظام‌های حقوقی جرم شمرده می‌شود.^{۱۲}

8- Islamic Criminology

9- Field of Ethics

10- Preventive Approaches to Islamic Criminology

11- Active Prevention Replacement

۱۲- می‌توان از مصداق تظاهر به عمل حرام دانست.

الگو سازیِ حجاب^{۱۳} و عفاف از راه‌های مختلف، به ویژه رسانه ملی برای نسل جوان و رفع تناقض‌های الگویی موجود در این زمینه صورت می‌گیرد. دلیل آسیب‌پذیری زن^{۱۴}، ظاهر جذاب اوست؛ از این رو زن برای ایفای نقش اجتماعی خود باید به گونه‌ای در جامعه ظاهر شود که دچار اضطراب درونی نشود. چنانچه قرآن کریم در سوره احزاب آیه ۵۹ می‌فرماید: «ای پیغمبر به زنان و دختران خود و زنان مؤمنان بگو که خویشتن را به چادر فرو پوشند که این کار برای این که آن‌ها شناخته شوند تا از تعرض و جسارت آزار نکشند بر آنان بسیار بهتر است.»^{۱۵} برهنگی و خودنمایی در قالب پوشش، یکی از مسائل عصر حاضر است. برهنگی لباس نازک و بدن‌نما باشد و یا به خاطر نوع دوخت آن که به بدن بچسبد و حجم بدن را به نمایش گذارد. همین باعث می‌شود انسان همیشه در معرض تخلف و خسران قرار گیرد^{۱۶} که وی را به سوی گناهان جرم‌انگاری شده سوق می‌دهد.

۳- برداشت تهدید اجتماعی و مقابله از مأموریت‌های مقابله‌ای پلیس

تهدید یکپارچه که به عنوان نظریه تهدید بین گروهی نیز شناخته می‌شود نظریه‌ای در روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و... است که می‌کوشد مؤلفه‌های تهدید درک شده را که منجر به تعصب بین گروه‌های اجتماعی می‌شود، توصیف کند. این نظریه در مورد هر گروه اجتماعی که ممکن است به نحوی احساس خطر کند، اعمال می‌شود، خواه آن گروه اجتماعی اکثریت یا گروه اقلیت در جامعه آن‌ها باشد یا نباشد. این نظریه به جای تهدید واقعی با تهدید درک شده سروکار دارد. تهدید درک شده شامل تمام تهدیداتی

13- Hijab Modeling

14- Female Vulnerability

۱۵- يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْتِي أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا.

۱۶- یکی از مصادیق آیه دوم سوره مبارکه والعصر در این باب که شارع مقدس جل و جل الله می‌فرماید: إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، در ترجمه آن آمده است: که انسان‌ها همه در خسران و زیانند. در تفسیر واژه «انسان» در آیه اسم جنس است و اشاره به همه انسان‌ها دارد و منظور از زیان و زیانکاری اشاره به طبیعت زندگی انسان می‌کند؛ چرا که با گذشت هر لحظه و ساعت یا هر روز از عمر، از گران‌بهارترین سرمایه او کاسته می‌شود. بر این اساس اگر از سرمایه زندگی هر روز کاسته شود و یا در آن کارهای شایسته‌ای انجام نشود. امام صادق (علیه السلام) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ؛ یعنی دشمنان ما در زیانکاری هستند. نگاه کنید به: تفسیر اهل بیت علیهم السلام، ج ۱۸، ص ۳۷۰ به نقل از دیگر کتب روایی بحار الأنوار، ج ۶۴، ص ۵۹؛ بحار الأنوار، ج ۶۶، ص ۲۶۸؛ بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۲۱۴؛ إقبال الأعمال، ص ۴۵۷؛ العدداً القویه، ص ۶۷؛ کمال الدین، ج ۲، ص ۶۵۶.

است که اعضای گروه معتقدند در حال تجربه آن‌ها هستند، صرف‌نظر از این که آیا این تهدیدها واقعاً وجود دارند یا خیر. برای مثال، افراد ممکن است احساس کنند رفاه اقتصادی آن‌ها توسط یک گروه برون گروهی که مشاغل آن‌ها را می‌دزد تهدید می‌شود، حتی اگر در واقعیت، این گروه بر فرصت‌های شغلی آن‌ها تأثیری نداشته باشد. با این حال، تصور آن‌ها مبنی بر این که امنیت شغلی‌شان در معرض تهدید است، می‌تواند سطح تعصب آن‌ها را علیه گروه برون گروهی افزایش دهد. بنابراین، حتی هشدارهای نادرست در مورد تهدید هنوز «پیامد واقعی»^{۱۷} برای تعصب بین گروه‌ها وجود دارد (Walter and others, 2009, 49).

نظریه تهدید یکپارچه^{۱۸} اولین بار توسط والتر جی استفان و کوکی وایت استفان (۲۰۰۹) ارائه شد. نظریه اصلی چهار جزء داشت: تهدیدهای واقع بینانه، تهدیدهای نمادین، اضطراب بین گروهی و کلیشه‌های منفی (Walter and others, 2009, 23). تهدیدهای واقع بینانه تهدیدهایی هستند که برای رفاه درون گروهی^{۱۹} خطر ایجاد می‌کنند. این‌ها می‌تواند شامل تهدید برای ایمنی یا سلامت فیزیکی، تهدید قدرت اقتصادی و سیاسی^{۲۰} و تهدید موجودیت گروه باشد. این مؤلفه در اصل به عنوان بخشی از نظریه تعارض واقع‌گرایانه^{۲۱} توسط تی کمپبل (۱۹۶۵) ایجاد شد (Campbell, 1965, 283). تهدیدهای نمادین در جایی به وجود می‌آیند که بین ارزش‌ها و جهان‌بینی یک درون گروهی و برون گروهی تفاوت درک شده وجود دارد. این تفاوت می‌تواند باعث شود گروه درون گروهی احساس کند که گروه برون گروهی تهدیدی برای اخلاق^{۲۲}، استانداردها، باورها و نگرش‌های گروه آن‌ها است. بنابراین این تهدیدها به شدت با احساس هویت یک گروه مرتبط است. این مقوله از بحث گوردون آلپورت در مورد رابطه بین ارزش‌ها و هویت یک فرد مشتق شده است. او پیشنهاد کرد که از آن جایی که ارزش‌ها برای ما مهم هستند، گروه‌هایی را که با ارزش‌های ما مخالف هستند رد خواهیم کرد (Allport, 1954, 25). همچنین بر اساس تحقیقات اسس و همکارانش (۱۹۹۳) است که دریافتند اگر گروه برون گروهی با آداب و رسوم درون گروهی^{۲۳} تداخل داشته باشد، گروه‌ها احساسات منفی بیشتری نسبت به یک گروه بیرونی دیگری را

17- The Real Consequence

18- Integrated Threat Theory

19- Intra-Group Welfare

20- Economic and Political Power

21- Realistic Conflict Theory

22- A Threat to Morality

23- Intra-Group Customs

به صورت کاملاً تعارضی دارند (Esses and others, 1993, 137). به صورت کاملاً تعارضی دارند (Esses and others, 1993, 137). اضطراب بین گروهی به این انتظار اشاره دارد که تعامل با فردی از گروهی دیگر تجربه منفی باشد. افراد مبتلا به اضطراب بین گروهی از این می‌ترسند که احساس ناراحتی^{۲۴}، خجالت، ناامنی یا قضاوت، چه توسط اعضای برون گروه یا توسط افراد درون گروهی خود، داشته باشند. قبل از ایجاد چهارچوب تئوری تهدید یکپارچه، استفان در مورد اضطراب بین گروهی تحقیق می‌کردند (Stephan, 1985, 157). به عنوان مثال می‌توان گفت: مفهوم اضطراب بین گروهی^{۲۵} نیز از نظریه نژادپرستی منفور نشاءت می‌گیرد که استدلال می‌کند که احساسات منفی ناخودآگاه در مورد سیاه‌پوستان آمریکایی بخش مهمی از نژادپرستی علیه آنها است (Gaertner, 1986, 157). در سال ۲۰۰۲، استفان و رنفرو نسخه به‌روز شده‌ای از این نظریه را ارائه کردند که چهار جزء را به دو نوع اصلی کاهش داد: تهدیدهای واقعی و نمادین. دسته‌بندی کلیشه‌های منفی و اضطراب بین گروهی از چهارچوب اصلی نظریه حذف شدند زیرا مشخص شد که آنها به عنوان زیرگونه‌های تهدید بهتر درک می‌شوند. آنها می‌توانند منجر به تهدیدهای واقعی یا نمادین شوند تا این که به عنوان دسته‌بندی‌های جداگانه قرار بگیرند (Renfro and others, 2002, 191). نتایج مطالعه نشان داد که افزایش ادراک تهدید برای هویت درون گروهی^{۲۶} میل به فاصله گرفتن از بیرون گروه را افزایش می‌دهد (Branscome, 1994, 641). در این نظریه در تقابل دو گروه متقابل نامتقارن معمولاً چنین آمده است: گروه‌های پر قدرت^{۲۷} بیشتر گروه‌های دیگر را تحت تأثیر قرار می‌دهند و آنها را تهدید می‌کنند. گروه‌های کم قدرت اغلب در برابر نفوذ و تهدیدات^{۲۸} گروه‌های دیگر آسیب‌پذیر هستند. بنابراین، گروه‌های کم قدرت تمایل دارند در حالت آماده‌باش باشند و تهدیدات بیشتری را نسبت به گروه‌های قدرت بالا درک می‌کنند (Rios and others, 2009, 44) برای مثال در این خصوص، کورنبلوم و استفان (۲۰۰۱) دریافتند که بومیان کانادا بیشتر از سفیدپوستان احساس خطر می‌کنند تا این که کانادایی‌های سفید در مورد آنها احساس خطر می‌کنند (Corenblum and others, 2001, 251). که گروه‌های با قدرت بالا تهدیدی را از سوی گروه دیگری درک کنند، نسبت به گروه کم قدرت با شدت بیشتری واکنش نشان خواهند داد. این احتمالاً به این دلیل است که اگر تهدید واقعی باشد، آنها

24- Sadness

25- Intergroup Anxiety

26- Intra-Group Identity

27- Powerful Groups

28- Infiltration and Threats

چیزهای بیشتری برای از دست دادن دارند و منابع بیشتری دارند که به آنها اجازه می‌دهد با چنین تهدیدهایی مقابله کنند. دو گروه با وضعیت قدرت نسبتاً برابر می‌توانند به ویژه در صورت رقابت با یکدیگر برای منابع، مانند مشاغل، نسبت به احساس خطر حساس باشند (Garcia, 2006, 970).

حال در خصوص گشت ارشاد نسبت به بانوان بدحجاب نتایج نشان می‌دهد نه تنها گشت ارشاد در این زمینه اثر مثبتی نداشته، بلکه بازخوردی منفی ایجاد کرده و زنان را دچار ترس و اضطراب ساخته و در نهایت باعث کاهش احساس امنیت اجتماعی در آنها شده است. این تقابل نامتقارن پلیس در قالب گشت ارشاد نسبت به بانوان بدحجاب که به استناد تحقیقات علمی^{۳۰} و همچنین گزارش‌های رسمی نهادهای دولتی به هیچ‌وجه من‌الوجه نه تنها موفق نبوده است، بلکه وجه این طرح را در حد تهدید اجتماعی برای قشری از بانوان جامعه که به گفته رهبر انقلاب به عنوان یک نقض باید بدان نگاه کرد، پایین آورده است که دقیقاً نقطه مقابل رأفت اسلامی و اهداف دینی است که پیامبر آن پیام‌آور شادی و رحمت و علت بعثت را گسترش مکارم اخلاقی دانسته است.^{۳۱}

۴- چستی مأموریت‌های پلیسی

با توجه به دغدغه‌های مربوط به حفظ نظم و کنترل اجتماعی در جامعه مدرن، اعتماد عموم مردم به پلیس از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است نهاد نیروی انتظامی نهاد اجتماعی مهمی محسوب می‌شود، زیرا پلیس دارای اختیار اعمال اقتدار است و می‌تواند در مواجهه با شهروندان از اجبار استفاده کند. از این رو اعتماد عمومی برای خود پلیس اهمیت دارد زیرا به ویژه در جوامع دموکراتیک، پلیس باید بتواند برای رفتارهای خود از شهروندان مشروعیت کسب کند. بنابراین نیروی انتظامی برای انجام وظایف خود به صورت مؤثر و کارآمد نیاز دارند که رابطه مطمئنی با شهروندان داشته باشند. در رویکرد جامعه‌محور امنیت صرفاً وابسته به سازوکارهای سخت‌افزاری نیست و رضایتمندی از اقدامات پلیس جلب اعتماد و حمایت عمومی و تبدیل قوانین و مقررات به باور و هنجارهای مورد پذیرش مردم، رمز اصلی موفقیت و اثربخشی هرگونه

29- Scientific Research

۳۰- سند روایی در فریقین چنین نقل شده است: «أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ بْنُ يُونُسَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ بْنِ الْأَعْرَابِيِّ، ثنا أَبُو بَكْرِ مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ الْمَرْزُوقِيِّ، ثنا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثنا عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَجَلَانَ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): «إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ!»؛ بیهقی، احمد بن حسین (۱۴۲۴ ق)، السنن الكبرى، ج ۱۰، ص ۳۲۳، بیروت، دار الکتب العلمیة، چاپ سوم.

مأموریت و اقدامات قانونی حاکمیت در قالب پلیس است (آدینه وند و غنی فتحي، ۱۳۹۴، ۸۲). پلیس نوین در ایران حدود یکصد سال پیش توسط ناصرالدین شاه که در سفر خود به اروپا کرده بود آموخت و با استخدام کردن یک مستشار بلژیکی این سیستم نوین پاسبانی را پایه‌گذاری کرد. پلیس ایران در زمان شاه به دو قسمت ژاندارمری و پلیس شهری تقسیم می‌شد. اما اکنون نیروی انتظامی (پلیس) در ایران وظایف متعددی دارد و به بخش‌های مختلفی تقسیم می‌شود. بیشتر بخش‌های نیروی انتظامی وظیفه امنیتی و نظامی^{۳۱} دارند و دارای نیروهای مسلح هستند. ضرورت جمعی یا عمومی که متوجه قانونگذار است، سبب می‌شود قانونگذار از سیاست کلی و احکام اولیه خود بر ممنوعیت افعال عدول کند و اختیارات بیشتری به افراد و مأموران پلیس بدهد، ولی در ضرورت فردی یا خصوصی که متوجه افراد است قانونگذار با شرایط و قیود بسیاری ارتکاب عمل مجرمانه را برای افراد تجویز کرده و پیشنهاد شده است مأموران پلیس نیز بتوانند در صورتی که در مقابله با خطر همه اقدامات لازم و معقول در حد توانشان را انجام داده باشند از این نوع ضرورت برای نجات جان خود استفاده کنند (ایارگر و صفری کاکرودی، ۱۳۸۸، ۱۸۴).

این جا است که به مأموریت‌های خاص ناجا در قبال حجاب و مبارزه با پدیده‌های تظاهر به عمل حرام در قالب بدحجابی پرداخته باید پرداخته شود که مهم‌ترین این برنامه در قالب طرح گشت ارشاد متبلور می‌شود. فرماندهی کنونی نیروی انتظامی در این خصوص معتقد است: برخورد با ناهنجاری‌ها در حوزه‌های مختلف عفاف و حجاب و حرمت‌شکنی در جامعه^{۳۲} جز اولویت‌های پلیس است؛ از جمله فعالیت‌های ناجا در برخورد با ناهنجاری‌ها می‌توان به ممنوعیت ورود بانوان به ورزشگاه‌ها و یا برگزاری برخی از کنسرت‌ها اشاره کرد. پلیس دارای وظایف قانونی و شرعی^{۳۳} است و در مقابل مکلف به حفظ و پاسداری از دستاوردهای انقلاب است، این مهم جزو اولویت‌های کاری پلیس است و ما سازمانی هستیم که بر این مسائل حساس بوده و در این مسیر اعتقادی عمل می‌کنیم اما اگر سایر سازمان‌ها نیز در این مسیر به ما کمک نکنند، کارها سخت‌تر پیش رفته و در نهایت تأثیرش کم می‌شود. اگر در برابر هجمه فرهنگی^{۳۴} موجود که مظاهر آن را در کوچه و خیابان‌های شهر در قالب بدپوششی و بی‌پوششی و برخی رفتارهای ناهنجار، می‌بینیم همه دستگاه‌ها پای کار نیایند و تنها ناجا عمل‌کننده باشد، تأثیر فعالیت‌ها کم

31- Security and Military Duty

32- Defamation in Society

33- Legal and Religious Duties

34- Cultural Attack

است؛ در طرح عفاف و حجاب شورای عالی انقلاب فرهنگی^{۳۵} سبب مصوبه دارد که مربوط به بیست و شش دستگاه است اما از میان این نهادها، تنها پلیس به مأموریت خود ادامه می‌دهد.^{۳۶} هرچند این اظهارنظرهای تقابل گونه باید با رویکردهای اصلاح‌گرایانه در قالب آموزه‌های پلیس منطبق با رویکردهای اسلامی مورد توجه قرار گیرد.

۵- تلقی تهدیدات متقابل در مأموریت‌های ناجا

امنیت محافظت در برابر آسیب احتمالی (یا سایر تغییرات اجباری ناخواسته) است که توسط دیگران با محدود کردن آزادی عمل دیگران ایجاد می‌شود. ذینفعان (از نظر فنی) امنیت ممکن است افراد و گروه‌های اجتماعی، اشیاء و نهادها، اکوسیستم‌ها^{۳۷} یا هر موجودیت یا پدیده دیگری که در برابر تغییرات ناخواسته آسیب‌پذیر است باشند. پس در این جا به احساس امنیت فردی می‌رسیم؛ مرجع امنیت در امنیت فردی حق حیات، آزادی (محل زندگی، اعتقادات و شغل)، حق تأمین نیازهای ضروری، حق مالکیت و حفظ کرامت انسانی^{۳۸} است. امنیت فردی بسیار به امنیت عمومی نزدیک است. تمایز امنیت فردی و عمومی را می‌توان در عامل تهدید آن را دریافت. امنیت فردی اغلب از طریق دولت‌ها نقض می‌شود درحالی‌که امنیت عمومی بیشتر از جانب سایر شهروندان آسیب می‌بیند. گفتمان امنیت انسانی همچنان منعکس‌کننده سخنان معروف کوفی عنان دبیرکل سابق سازمان ملل است که «ما بدون توسعه از امنیت برخوردار نخواهیم شد. ما بدون امنیت از توسعه برخوردار نخواهیم شد و بدون حقوق بشر نیز از توسعه برخوردار نخواهیم شد» (Annan, 2005, 1). سخنان عنان توسط نلسون ماندلا تقویت می‌شود که زمانی گفت: ما نه آزادی بدون نان می‌خواهیم، نه نان بدون آزادی می‌خواهیم.

امنیت اجتماعی به عنوان یکی از حساس‌ترین و مهم‌ترین نوع امنیت، از عناصر اساسی حیات انسان‌ها است. بدون شک هیچ عنصری برای پیشرفت و توسعه یک جامعه و همچنین شکوفایی استعدادها، مهم‌تر از عنصر امنیت و تأمین آرامش در جامعه نمی‌باشد. امنیت دارای دو معنای ایجابی (یعنی وجود احساس رضایت و اطمینان خاطر نزد دولتمردان و شهروندان) و سلبی (یعنی نبود ترس، اجبار و تهدید) می‌باشد (محسنی، ۱۳۸۸، ۱).

35- Supreme Council for Cultural Revolution

36- <https://www.isna.ir/news/94041609112>

37- Ecosystems

38- Preservation of Human Dignity

با این که مخالف بدحجابی^{۳۹} در جامعه هستیم اما با اجرای طرحی که مطمئناً مجری آن درست عمل نمی‌کند بیشتر مخالفیم و باید بپذیریم حجاب را نه با چماق بلکه با فرهنگ سازی^{۴۰} و آموزش‌های متفاوت در همه مقاطع، آن هم در چهارچوب دین و قانون^{۴۱} می‌توان نهادینه کرد و ما با ایجاد رعب، وحشت و استفاده از پلیس فقط ظاهر جامعه را حفظ می‌کنیم و علاقه قلبی به حجاب را کاهش می‌دهیم.

یکی از فلسفه‌های حقیقی و جوب حجاب، حفظ آرامش زن، مصونیت جامعه از فساد و عمق و معنا بخشیدن به امنیت اجتماعی با توسعه آن می‌باشد. زیرا نفس آدمی، دریایی موج از تمایلات و خواسته‌های اوست که مهم‌ترین آن‌ها به خوراکی‌ها، امور جنسی و مال و جاه و مقام، مربوط می‌شود و بدون شک بالاترین خواسته‌های مردان، تمایل به جنس زن است. بدحجابی یک موضوع کاملاً اجتماعی است و عوارض آن متوجه جامعه و موجب از بین رفتن بنیه اعتقادی و همچنین امنیت اجتماعی موجود در جامعه می‌شود، از نتایج یک سری تحقیقات به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش بدحجابی و تبرج میزان نگرانی نسبت به احساس امنیت اجتماعی نیز افزایش پیدا می‌کند (اولادی و دیگران، ۱۳۹۸، ۱۰۳). این تهدید تا جایی است که برخی از رویکردهای علمی نیز بدین نتیجه رسیده‌اند که عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر بدحجابی، از جمله تهاجم فرهنگی، به مثابه ابزار فرهنگی جنگ نرم دشمن است روش‌های فرهنگی و اجتماعی مقابله با بدحجابی شناسایی و برخورد نیروی انتظامی با بدحجابان که قانون‌شکنان و برهم‌زنندگان نظم و تعادل سیستم اجتماعی هستند، توصی شده است (شایگان، ۱۳۸۹، ۷۹). پس آن‌چنان که در این بخش اخیرالذکر نیز به عنوان رهیافت بخشی در پژوهش حاضر می‌توان پی برد این مسئله است که یکی از رویکردهای حاکمیتی در برخورد با بدحجابان به نوعی اقدامات واکنشی انتظامی است، این که در بسیاری از رویکردها بدحجابی را به صورت مطلق به عنوان تهدیدی برای امنیت و سلامت اجتماعی^{۴۲} جامعه قلمداد می‌کنند.

۶- ضرورت سنجی گذر از برخورد پلیسی در مقوله تظاهر به عمل حرام

این نوع پیشگیری اگرچه به تنهایی پاسخ‌گوی نیازهای اجتماعی و امنیتی جامعه نمی‌باشد، اما با ادغام در زمینه‌های پیشگیرانه غیرکیفری از جرم و استفاده از هر دو عنصر در کنار هم می‌توان عامل مهمی در زمینه

39- Opposite to Indecency

40- Culture Building

41- The Framework of Religion and Law

42- Security and Social Health

کاهش جرم در اجتماع را فراهم کرد. پیشگیری کیفری از این جهت که دارای مضرات و معایب بسیاری است و بر جسم و روان مجرمان تأثیرگذار بوده و زندگی آینده آنان را در جامعه با مشکلات مواجه می‌کند، باید به عنوان آخرین چاره علیه بزهکاری مورد استفاده قرار گیرد. در مجموع اهدافی که از اعمال پیشگیری کیفری مدنظر است عبارت‌اند از: اصلاح بزهکار، حمایت از جامعه، ارباب بزهکار و پیشگیری عمومی با ارباب دیگران.

به‌طور کلی، پیشگیری واکنشی یا کیفری^{۴۳}، ناظر به اقدام کیفری قبل و بعد از وقوع جرم است که با بهره گرفتن از سازوکارهای نظام عدالت کیفری^{۴۴} درصدد کاهش نرخ بزهکاری است. رهیافت پیشگیری واکنشی، ارباب انگیزی فردی، جمعی و عبرت‌آموزی می‌باشد تا از بزهکاری نخستین و بزهکاری دوباره افراد جلوگیری کند. وجود نقاط ضعف و تزلزل در هر جامعه‌ای، احساس امنیت خاطر^{۴۵} را از سوی مردم خدشه‌دار می‌سازد. از آن جایی که گروهی از افراد ناسالم جامعه، رفتاری خلاف روال عادی و در تعارض با ارزش‌های اجتماعی دارند و به فراخور اندیشه و نیت خود، شرایط ضعف، تزلزل و بی‌ثباتی در بخش‌هایی از جامعه را فراهم می‌آورند، به همین دلیل به منظور جلوگیری از ناامنی و همچنین افزایش ضریب امنیت اجتماعی^{۴۶}، دولت‌ها و نهادهای مسئول درصدد کنترل و کاهش جرائم از طریق اجرای برنامه‌های پیشگیری از جرائم برآمدند. پلیس و دستگاه انتظامی یکی از متولیان در راستای امنیت عمومی است که عمده وظیفه آن پیشگیری انتظامی می‌باشد.

پیشگیری انتظامی عبارت است از: «مهار و کنترل جرم از طریق اقدامات پلیسی نظیر: افزایش گشت‌های انتظامی و حضور ملموس و مؤثر پلیس در سطح شهر در جهت جلوگیری از اعمال مجرمانه و کاهش تکرار جرم در چهارچوب قانون. همچنین، بررسی روند بزهکاری و علل وقوع آن به منظور اتخاذ تدابیر مقابله با مجرم و انجام اقدامات فوری در امر مبارزه با بزهکاری و جرائم و همکاری با ارگان‌های مسئول در زمینه کاهش جرائم». پیشگیری انتظامی از آن جهت حائز اهمیت است که حافظ نظم و امنیت اجتماعی است. در پیشگیری انتظامی، دولت و نهادهای مسئول مهم‌ترین نقش را در برقراری و حفظ امنیت دارند و حوزه کاری آن‌ها در چهارچوب قانون است. مشارکت اجتماعی در تصمیم‌سازی‌های

43- Reactive or Criminal Prevention

44- Criminal Justice System

45- Feeling Safe

46- Social Security Coefficient

آینده پلیس و حمایت افکار عمومی جامعه در اولویت فرصت‌ها، ضعف مشارکت نهادهای فرهنگی^{۴۷} و حمایت افکار عمومی جامعه از برنامه‌های آینده پلیس در اولویت تهدیدها، سازمان پیشرو در فناوری اطلاعات و تمرکز بر اقدام‌های کنشی^{۴۸} در اولویت قوت‌ها و طراحی نکردن و اجرا نشدن برنامه‌های کیفی متناسب با جرائم آینده و ضعف آموزش‌ها متناسب با جرائم آینده در اولویت ضعف‌ها قرار دارند. نتایج پژوهش و روندهای فعلی حکایت از آن دارد که تهدیدها و ضعف‌های آینده، می‌تواند هدف‌های ترسیم‌شده را با چالش مواجه کند، از این‌رو تغییر سیاست‌ها و بازنگری برنامه‌ها^{۴۹} می‌تواند روند بروز تهدیدها و ضعف‌های آینده را کند یا متوقف کند (میرزاخانی و همکاران، ۱۳۹۸، ۴۹).

تحقیقات جدید نشان می‌دهد: پیشگیری فعال^{۵۰} و موفق از جرم فرصت‌هایی را برای تعاملات مثبت با مردم فراهم می‌کنند. تقریباً در تمام برنامه‌های پیشگیری^{۵۱} از جرم، معمولاً نوعی از ارتباط اجتماعی^{۵۲} یا عنصر آموزشی وجود دارد که به دنبال ایجاد تعاملات مثبت بین پلیس و بسیاری از گروه‌های اجتماعی است که با امید به کاهش جرم^{۵۳} و جنایت محله را تشکیل می‌دهند. برنامه‌های موفق پیشگیری از جرم^{۵۴}، مشارکت قوی را نشان می‌دهد و به جوامع نشان می‌دهد که مدیران پلیس آن‌ها رهبران معاصری هستند که با نیازهای اعضای جامعه در ارتباط هستند. پلیس این منطقه از آمریکا برای این نوع طراحی جدید در قرن بیست و یکم چند مدل پیشگیری انتظامی را توصیه کرده است که دو رویکرد قابل بحث و بررسی است که بدان اشاراتی خواهیم داشت: اولاً: مشارکت جامعه و مشارکت پلیس جامعه؛ ثانیاً: اجرای برنامه‌هایی برای کاهش ترس و جلب اعتماد عمومی. پس آنچه می‌تواند به عنوان بحث مرتبط با موضوع حاضر به عنوان یک رویکرد علمی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد که در بخشی از مطالعات وطنی که اتفاقاً توسط آقای عبدالرحمن میرزاخانی و دیگر همکارانشان در سال ۱۳۹۸ به عنوان اعضای هیئت علمی گروه پیشگیری انتظامی دانشکده علوم و فنون انتظامی دانشگاه علوم امین صورت گرفته است و همچنین مطالعات جدیدی که توسط پلیس آمریکا صورت گرفت است که در قالب مدل‌های پیشگیری انتظامی از

47- Participation of Cultural Institutions

48- Action Measures

49- Change Policies and Review Programs

50- Active Prevention

51- Prevention Programs

52- Social Connection

53- Hope to Reduce Crime

54- Successful Crime Prevention Programs

جرائم در قرن بیست و یکم ارائه شده است اتفاقاً مروری کوتاه بر مطالعات هر دو گروه نیز داشتیم عملاً روش‌های سنتی پیشگیری انتظامی پاسخگوی نیازهای کنونی جامعه نیست، باید در هدف‌گذاری و رویکردها به‌نوعی تجدیدنظر جدی، واقعی صورت گیرد.

اگر بخواهیم به صورت تطبیقی بحث کنیم به عنوان مثال در مطالعات تحقیقاتی گروه وطنی آمده است: تهدیدها و ضعف‌های آینده، می‌تواند هدف‌های ترسیم شده را با چالش مواجه کند، از این‌رو تغییر سیاست‌ها و بازنگری برنامه‌ها می‌تواند روند بروز تهدیدها و ضعف‌های آینده را کند یا متوقف کند. بخواهیم به نتایج پلیس منطقه‌ای آمریکا نیز رجوع کنیم دو ریل‌گذاری و استراتژی‌گذاری^{۵۵} پیشگیری انتظامی موفق را در مواجهه با جرم در قرن بیست و یکم چنین آورده‌اند: مشارکت جامعه و مشارکت پلیس جامعه، اجرای برنامه‌هایی برای کاهش ترس و جلب اعتماد عمومی.

حال اگر بخواهیم با نگاه به درون بدین مقوله نگاه کنیم در قالب دید آسیب‌شناسانه به قضیه بنگریم گشت ارشاد نه تنها به‌عنوان یک واکنش پیشگیری انتظامی نتوانسته باعث کاهش ترس در جامعه و در نهایت جلب اعتماد عمومی شود بلکه باعث نوعی تهدید اجتماعی^{۵۶} نسبت به بانوان بدحجاب به عنوان بخشی از جامعه شده است که رهبری انقلاب آن را صرفاً یک نقض نه جرم و معضل اجتماعی لاینحل معرفی کرده‌اند پس جدا باید در رویکرد کنونی این طرح با رویکردهای مبتنی با فرهنگ اسلامی^{۵۷} و ایرانی بر اساس آموزه‌های جرم‌شناسی اسلامی ریل‌گذاری جدیدی صورت پذیرد. خود ناجا نیز در اظهارنظرهای رسمی از زبان سخنگو نیز بدین رویکرد تحولی به نوعی معتقد است بدین کیفیت که در یک مصاحبه با رسانه‌ها خاطرنشان کرد: ما معتقدیم که در برخورد با پدیده‌های اجتماعی^{۵۸} باید سازوکارهای فرهنگی اجتماعی^{۵۹} وجود داشته باشد، مخصوصاً در مورد پدیده بدحجابی از این‌رو ما این موضوع را در دستور کار قرار داده‌ایم تا با استفاده از شیوه‌های اقناعی افراد را به رعایت حجاب ترغیب کنیم، اما اگر افرادی به اقدام خود اصرار کنند با آنان به روش سلبی برخورد خواهد شد. مأموری که با بدحجابی برخورد می‌کند، آموزش‌های لازم را در مورد نحوه برخورد و بیانش دیده است، افزود: مأموران آموزش‌دیده مسئول برخورد با این افراد هستند و در مرحله اول از طریق ارشاد و تذکر موضوع را رفع

55- Strategy

56- Social Threat

57- Islamic Culture

58- Social Phenomena

59- Socio-Cultural Mechanisms

می‌کنند و در مرحله بعد برخی محرومیت‌های اجتماعی شامل توقیف خودرو و... اعمال می‌شود، اما اگر فردی بر اقدام خود اصرار ورزد این افراد با حکم دستگاه قضایی به دادسرای انقلاب ارجاع خواهند شد.

۷- رویکرد جایگزین جرم‌شناسی اسلامی در مقابله با تظاهر به عمل حرام

پیشگیری از جرم یکی از جلوه‌های سیاست داخلی^{۶۰} است که ارتباط تنگاتنگی با نظام سیاسی حاکم^{۶۱} بر جوامع بشری دارد و از مؤلفه‌های مؤثر و مهم در ایجاد جامعه امن است. برای دسترسی به امنیت در جامعه، شناخت فرآیندهای اجتماعی ناهمگون و سرانجام، جلوگیری از رشد این فرآیندها از طریق تدوین و اجرای برنامه پیشگیری^{۶۲} ضروری است (موسوی فرد و دیگران، ۱۳۹۶، ۵۳). امروزه غرب به دنبال از میان بردن شاکله‌های فرهنگی کشورها است و افرادی که از فرهنگ به بلوغ فرهنگی و سپس نبوغ فرهنگی رسیده باشند از این آسیب‌ها در امان هستند که باید دید آیا ما به این نبوغ فرهنگی دست یافته‌ایم.

یکی از مصادیق نبوغ فرهنگی آن است که جرم عادی‌سازی نشود و افراد با جسارت و وقاحت در مورد آنچه مرتکب شده‌اند احساس افتخار نکنند. امروزه شاهدیم که برخی قوانین از دیدگاه بخشی از مردم متروکه شده است، مثلاً در ماده «۶۳۸»^{۶۳} کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ هر فردی بدون حجاب شرعی در معابر حاضر شود مشمول دو ماه حبس و مجازات شلاق است که در بسیاری از موارد مجازات حبس جایگزین می‌شود و مجازات شلاق به پرداخت جزای نقدی تبدیل می‌گردد. پیشگیری از وقوع جرم به دنبال آن است که مبحث امر به معروف و نهی از منکر مؤثر و موجود در قانون اساسی بتواند از هویت فرهنگی^{۶۴} دفاع کند. پیامبر اسلام (ص) در بسیاری از موارد با کم‌غیظ، گذشت و بزرگواری از مناسبات نامطلوب در جامعه پیشگیری می‌کردند، در جریان جنگ‌ها نیز ایشان صحبت و مذاکره با دشمن را توصیه می‌کردند که این رسم در زمان حضرت علی (ع) نیز پی گرفته شد. درایت این بزرگواران در پیشگیری از نزاع‌ها و اتفاقات ناگوار باید الگوی ما قرار گیرد. همچنان که در

60- Manifestations of Domestic Politics

61- The Ruling Political System

62- Implement a Prevention Program

۶۳- ماده ۶۳۸: هر کس علناً در انظار و اماکن عمومی و معابر تظاهر به عمل حرامی نماید، علاوه بر کیفر عمل به حبس از ده روز تا دو ماه یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم می‌گردد و در صورتی که مرتکب عملی شود که نفس آن عمل دارای کیفر نمی‌باشد ولی عفت عمومی را جریحه دار نماید فقط به حبس از ده روز تا دو ماه یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

64- Cultural Identity

آئین‌نامه میانجیگری و مراکز داوری و میانجیگری که امروزه فعال هستند با این رویکرد در مقوله پیشگیری از وقوع جرم تلاش می‌کنند.^{۶۵}

پیشگیری از وقوع جرائم و جلوگیری از فروافتادن افراد در ورطه جرم و گناه یکی از آمال و آرمان‌های تمام جوامع بشری است و رشد روزافزون و پیچیدگی‌های خاص جرائم و پائین آمدن سن ارتکاب جرم از عواملی است که بر اهمیت و ضرورت توجه بیشتر به پیشگیری انتظامی می‌افزاید (صالحی، ۱۳۹۸، ۱). پیشگیری از جرم بر اساس آموزه‌های اسلامی یک جریان دو طرفه بوده که هم پلیس و هم مردم، در آن نقش سازنده و تأثیرگذاری دارند (توسلی و صادقی، ۱۳۹۴، ۴۳). در جدیدترین تحقیقات صورت گرفته توسط مراکز دانشگاهی و پژوهشگاهی وابسته به ناجا به نوعی می‌توان ادعا داشت؛ داشتن رویکرد دینی در استخدام مأمورین پلیس به عنوان یک ضرورت علمی^{۶۶} بر اساس مؤلفه‌های اسلامی و بومی مورد تأکید قرار گرفته است: شغل پلیسی نیازمند تربیت دینی خاص خود است تا مأمورین در حین انجام وظیفه برنامه و مأموریت را کیفی‌تر اجرا کنند، با تکیه بر اعتقادات به نوعی از انجام برنامه‌های ناکارآمد و کمیت‌گرا پرهیز شود (عبدالرحیمی و عبدالرحمانی، ۱۴۰۰، ۱۳۷). نیروی انتظامی یکپارچه سازمانی است که بر اساس قانون ناجا (مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۷). عملاً در دوازدهم فروردین ۱۳۷۰ و همزمان با سالگرد تأسیس جمهوری اسلامی تشکیل شد. بنابراین می‌توان نیروی انتظامی را سازمانی نوین و پا گرفته با توجه به این که تمام سازمان‌ها و تشکیلات حکومتی مشروعیت^{۶۷} خود را از ولی فقیه می‌گیرند، باید توقعات و مطالبات رهبری را برآورده کنند (رفیعی، ۱۳۹۵، ۱۰۳).

بالاخره باید پلیس رویکرد پیشگیری انتظامی واکنشی خود را در پیشگیری در حوزه پلیسی به نوعی پیشگیری کرامت‌مدار^{۶۸} از جرم در پرتو آموزه‌های اسلامی تغییر جهت دهد تا بتواند در ادامه فعالیت‌های خود در قالب مأموریت‌های خود بتواند موفق‌تر عمل نماید؛ ضرورت مرعی داشتن کرامت انسانی در راهبرد پیشگیری از جرم مستلزم عدم تضییع آزادی‌های افراد به بهانه پیشگیری از جرم است. رعایت

۶۵- توصیه می‌گردد جهت مطالعه بیشتر رجوع شود به سخنرانی امین امیریان فارسانی با موضوع: اسلام بهترین راهکارها را برای پیشگیری از وقوع جرم دارد، قابل دسترس در:

<https://shahrekord.iqna.ir/fa/news/4027742>

66- Scientific Necessity

67- Legitimacy of Government

68- Dignity Prevention Circuit

حقوق و آزادی‌های فردی^{۶۹} و تعیین حدود و ثغور اجرای راهبردهای کنشی پیشگیرانه، همواره در آموزه‌های اسلامی تحت عناوینی همچون حمایت از حریم خصوصی، کرامت^{۷۰} و آزادی انسان مورد تأکید و تصریح قرار گرفته است؛ شاخصه‌ای که در بسیاری از کشورهای غربی رنگ باخته و تبعات ناشی از استمرار این چالش را برای شهروندان این کشورها بیش‌ازپیش متبلور ساخته است. بر این اساس آموزه‌های فقه اسلامی سرشار از تعالیمی می‌باشد که بر تدابیر پیشگیری کنشی با رعایت کرامت انسانی تأکید ورزیده است (ابراهیم زاده و دارابی، ۱۴۰۰، ۱۳۳).

نتیجه

بانوان در جوامع اسلامی باید منزلت خود را با توجه به چهارچوب وظایف خود در بخش حجاب و عفاف، اخلاق و رفتار مناسب حفظ کنند تا سلامت فردی و اجتماعی در جامعه اسلامی ایران که دارای ارزش‌های دینی و ملی است ارتقا یابد. حتی روی دیگر سکه این است اگر حتی بخواهیم از بعد مشرب فکری ایدئولوژیک نیز به قضیه نگاه نکنیم و صرفاً به اصطلاح از دیدگاه حقوقی صرف و مدرن نیز به قضیه نگاه شود چون که عدم رعایت حجاب در قانون در قالب تظاهر به عمل حرام جرم‌انگاری شده است، باید به نوعی قانون‌گرا باشیم و به قوانین پایبندی داشته باشیم. حال در جامعه با پدیده‌ای به نام بانوان بی‌حجاب و بدحجاب رو به رو می‌شویم که قانون‌گریزی نیز محسوب می‌شود. با توجه به جدیدترین متدهای جرم‌شناختی صرف نگاه کیفرمحور و پلیس محور در برخورد با این پدیده نه تنها جواب نداده است بلکه باعث نوعی تهدید اجتماعی برای برخی از شهروندان جامعه شده است.

راه‌های پیشگیری از جرم یا گناه در نظام کیفری اسلام با سایر نظامات کیفری غیراسلامی یکسان نیست. به دلیل این که از منظر جرم‌شناسی اسلامی برای حفظ نظام توحیدی و پاسداری از ارزش‌های حاکم بر جامعه اسلامی و بسط عدالت و امنیت اجتماعی، شیوه‌های خاصی به کار گرفته می‌شود تا انسان را از قرار گرفتن در معرض جرم و گناه باز دارد. این جا به این رویکرد می‌رسیم با توجه به عدم کارایی رویکردهای انتظامی پلیس باید به دنبال راهکارهای جایگزین در جرم تظاهر به عمل حرام در قالب بانوان

69- Respect for Individual Rights and Freedoms

۷۰- از نگاه قرآن کریم، کرامت انسان به عنوان یک اصل آفرینش در نظر گرفته و کرامت در سرشت انسان تنیده شده است. خداوند متعال می‌فرماید: ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم، و آنان را در خشکی و دریا بر نشانیدیم، از چیزهای پاکیزه روزی ایشان دادیم و آنان را بر بسیاری از آفریده‌های خود برتری آشکار دادیم. نقل از سوره مبارکه اسراء، آیه شریفه ۷۰.

بدحجاب و بی‌حجاب باشیم. چرا که این نوع پیشگیری اگرچه به تنهایی پاسخ‌گوی نیازهای اجتماعی و امنیتی جامعه نمی‌باشد، اما با ادغام در زمینه‌های پیشگیرانه غیرکیفری از جرم و استفاده از هر دو عنصر در کنار هم می‌توان عامل مهمی در زمینه کاهش جرم در اجتماع را فراهم کرد.

پیشگیری کیفری از این جهت که دارای مضرات و معایب بسیاری است و بر جسم و روان مجرمان تأثیرگذار بوده و زندگی و آینده آنان را در جامعه با مشکلات مواجه می‌کند، باید به عنوان آخرین چاره علیه بزهکاری مورد استفاده قرار گیرد. باید در نظر داشت؛ ضرورت مرعی داشتن کرامت انسانی در راهبرد پیشگیری از جرم مستلزم عدم تضییق آزادی‌های افراد به بهانه پیشگیری از جرم است. رعایت حقوق و آزادی‌های فردی و تعیین حدود و ثغور اجرای راهبردهای کنشی پیشگیرانه، همواره در آموزه‌های اسلامی تحت عناوینی همچون حمایت از حریم خصوصی، کرامت و آزادی انسان مورد تأکید و تصریح قرار گرفته است؛ شاخصه‌ای که در بسیاری از کشورهای غربی رنگ باخته و تبعات ناشی از استمرار این چالش را برای شهروندان این کشورها بیش از پیش متبلور ساخته است. بر این اساس آموزه‌های فقه اسلامی سرشار از تعالیمی است که بر تدابیر پیشگیری کنشی با رعایت کرامت انسانی تأکید ورزیده است. پس آنچه که بدین کیفیت جرم‌انگاری شده است: ماده ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) می‌باشد.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- قرآن کریم

فارسی

- آدینه‌وند، سلمان و غنی فتحی، طارق، ۱۳۹۴، حقوق متقابل مردم و نیروی انتظامی، چالش‌ها و راهکارها،

فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی، شماره ۱.

- ابراهیم زاده، سهیلا و دارابی، شهرداد، ۱۴۰۰، پیشگیری کرامت‌مدار از جرم در پرتو آموزه‌های فقه اسلامی،

مجله پژوهش‌های فقهی، شماره ۴.

- اولادی، شعبان؛ جهانبخش، اسماعیل؛ محمدی، اصغر، ۱۳۹۸، بررسی اثرات و پیامدهای پدیده بدحجابی و تبرج بر امنیت اجتماعی (مورد مطالعه: زنان و دختران بالای پانزده سال شهر تهران)، **مطالعات امنیت اجتماعی**، شماره ۵۷.

- ایارگر، حسین و صفری کاکرودی، عابدین، ۱۳۸۸، نقش بنیادین ضرورت در مأموریت‌های پلیس، **فصلنامه دانش انتظامی**، شماره ۴۲.

- توسلی محمدحسن و صادقی، محمدامین، ۱۳۹۴، آموزه‌های اسلامی پیشگیری از جرم، **فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی**، شماره ۳۲.

- رفیعی، حسن رضا، ۱۳۹۵، نگاهی به مطالبات مقام رهبری از پلیس ایران اسلامی همراه با دیدگاه آسیب‌شناسانه، **فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی**، شماره ۳۶.

- شایگان، فریبا، ۱۳۸۹، تأثیر بدحجابی بر جامعه و راه‌های مقابله با آن، **فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی**، شماره ۱۵.

- صالحی، رسول، ۱۳۹۸، نقش پلیس در پیشگیری از جرم؛ **فصلنامه دانش انتظامی اصفهان**، شماره ۱۹.
- عبدالرحیمی، محمد و عبدالرحمانی، رضا، ۱۴۰۰، ویژگی‌های شغلی و مهارت‌های پلیس ایرانی-اسلامی، **فصلنامه مطالعات مدیریت بر آموزش انتظامی**، شماره ۵۵.

- گسن، ریموند، ۱۳۷۸، **جرم‌شناسی کاربردی**، ترجمه دکتر مهدی کی‌نیا، تهران، نشر مؤلف.
- محسنی، رضا علی، ۱۳۸۸، تحلیل جامعه‌شناختی امنیت اجتماعی و نقش آن در کاهش جرم و آسیب‌های اجتماعی، **پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی**، شماره ۴.

- موسوی فرد، سیدمحمدرضا؛ کرمی، عارف؛ مومنی، سجاد؛ امیدیان زاد، رضا، ۱۳۹۶، نقش پلیس در پیشگیری از جرائم راهکارهای پیشگیری از جرم، **مجله نخبگان علوم و مهندسی**، شماره ۳.
- موسوی فرد، سیدمحمدرضا و طحان، مهدی، ۱۳۹۸، **رویکردهای پیشگیرانه جرم‌شناسی اسلامی**، چاپ اول، تهران، انتشارات مجد.

- میرزاخانی، عبدالرحمن؛ درویشی، صیاد؛ داوودی دهاقانی، ابراهیم، ۱۳۹۸، راهبردهای پیشگیری انتظامی از جرم با نگاه به آینده، **فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا**، شماره ۱۳.

- ولیدی، محمدصالح، ۱۳۸۴، **حقوق جزای عمومی**، جلد اول، چاپ نهم، تهران، انتشارات سمت.

عربی

- بیهقی، احمد بن حسین، ۱۴۲۴ق، السنن الكبرى، جلد دهم، چاپ سوم، بیروت، دار الکتب العلمیه.

لاتین

- Allport, G. W, 1954, The nature of prejudice. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Annan, K, 2005, In larger freedom: Towards development, security, and human rights for all – Executive summary. United Nations. See available on site: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/A.59.2005.Add.3.pdf>
- Branscome, N. & Wann, D, 1994, Collective self esteem consequences of outgroup derogation when a valued social identity is on trial. European Journal of Social Psychology, 24.
- Campbell, D. T, 1965, Ethnocentric and Other Altruistic Motives. Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- Corenblum, B. & Stephan, WG, 2001, White fears and native apprehensions: An integrated threat theory approach to intergroup attitudes. Canadian Journal of Behavioural Science- Revue Canadienne des Sciences du Comportement, 33.
- Esses V. , Haddock G. , and Zanna M, 1993, Values, stereotypes, and emotions as determinants of intergroup attitudes. In Mackie, D. M. & Hamilton, D. L. (Eds.) , Affect, cognition, and stereotyping - interactive processes in group perception, San Diego, CA: Academic Press.
- Garcia, S. M. , Torr, A. , Gonzales, R, 2006, Ranks and rivals: A theory of competition. Personality and Social Psychology Bulletin.
- Gaertner, S. L. & Dovidio, J. F, 1986, The aversive form of racism, In Gaertner, S. L. & Dovidio, J. F. (Eds.) , Prejudice, Discrimination, and Racism. Orlando: Academic Press.
- Office report Newport Beach Police Department, 2022, California: Crime Prevention in the 21st Century: <https://www.policechiefmagazine.org/crime-prevention-in-the-21st-century>.
- Stephan, W. G. , & Renfro, C. L, 2002, The role of threat in intergroup relations. In D. M. Mackie & E. R. Smith (Eds.) , From prejudice to inter-group emotions: Differentiated reactions to social groups. New York, NY: Psychology Press.
- Stephan, W. G. ; Stephan, C. W, 2000, An integrated threat theory of prejudice. In Oskamp, S. (Ed.) Reducing Prejudice and Discrimination Mahwah, N. J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stephan, W. G. & Stephan, C. W, 1985, Intergroup Anxiety. Journal of Social Issues, 41.
- Stephan, Walter G. ; Ybarra, Oscar; Morrison, Kimberly Rios, 2009, Intergroup Threat Theory, In Nelson, Todd D. (ed.). Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination. Psychology Press. Taylor and Francis Group. Accessible: <https://archive.org/details/handbookprejudic00nls>

قوانین

- کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵